

הרב אברהם גארדימער

לז"נ מו"ר הרב שלמה אלימלך
ב"ר יצחק דרילמן זצ"ל

בענין נתינת הגט

תנן בגיטין (עז.) הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה הרי זו מגורשת. ועי' ברש"י (ד"ה הרי זו מגורשת): וז"ל דקנתה לה חצרה כאילו נתנו בידה כדמפרש בגמ' עכ"ל. ועי' ברמב"ם (פ"ה מהל' גירושין הל' א-ב): וז"ל זה שנאמר בתורה ונתן בידה אין ענין הכתוב אלא שיגיע הגט לה, ואחד ידה, או חיקה, או חצרה, או שלוחה שעשתה ידו כידה הכל אחד הוא וכו'. הזורק גט לאשתו לתוך חצרה, אם היתה עומדת שם בצד חצרה נתגרשה וכו'. ויש להעיר דרש"י כתב דחצרה קנתה לה, ואילו הרמב"ם לא הזכיר קנין כלל. וע"ע בריש פ"א מהל' גירושין דגם שם הרמב"ם לא הזכיר קנין הגט תוך עשרה עיקרי הגירושין.

והקשה הקצוה"ח (סי' ר' סק"ה) היאך אשה מתגרשת בגט דאיסורי הנאה או בעל כרחיה דקנין בכה"ג אינו חל (קושיא זו היא רק לשיטת רש"י, דהרמב"ם סובר דנתינת הגט היא רק מעשה נתינת לאשתו ולא מעשה קנין). ואפשר לתרץ דאע"ג דצריכים קנין לנתינת הגט, לא הוי כשאר קניני ממון. דהיינו, דבשאר קניני ממון, מקנים את גוף החפץ לקונה, ובגירושין, הבעל מקנה את הגט בתורת שטר אישות. דשאני קנין הגט, דאינו קנין ממון אלא קנין חדש, ולהכי לא איכפת לן אי הגט אסור בהנאה, דהדין דאין אדם יכול להקנות מה שאינו שלו או ברשותו הוא דין בקניני ממון. ועפ"ז א"ש הא דאפשר לתת גט בע"כ, דרק ממון א"א להקנות בע"כ דהקונה.

תנן (התם עח.) היתה עומדת ברה"ר וזרקו לה, קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת. ואיתא בגמ' (שם:), דדין זה נוהג רק בגיטין וקידושין, ולא בחוב. ועי' ברש"י (ד"ה לא לדבר אחר) וז"ל כגון אם זרק לו חוב קרוב לו ואבד, דגט הוא דבעל כרחיה קנוי' לה הלכך לאלתר הוי גיטא אבל בעלמא לא, עכ"ל. הרי פירש רש"י דשאני קניני גיטין מקניני ממון, דעצם מעשה הקנין דגט שונה משאר קנינים. ולהכי האשה קונה גיטה בעל כרחיה. כלומר, דקבעה התורה דקנין של גט הוי קנין חדש, ולא בעינן דיני שלו או ברשותו להקנות גט, וכל קנינו הוי קנין דאישות (דהיינו קנין איסור). ואתי שפיר בפרט לביאור הגרי"ז בספרו בהלכות גירושין דיש לבעל חלות שם דבעל השטר, ושם זה נותן לבעל הרבה זכויות. ולפיכך, בעניני גירושין, איכא למימר דהבעל נקרא בעל השטר משום שהוא הבעל והוא צוה לסופר לכתוב הגט, אע"ג דאין לו קניני ממון בגט.

וע"ע ברמב"ם (פ"ה מהל' גירושין ה"ב) וז"ל הזורק גט לאשתו לתוך חצרה, אם היתה עומדת שם בצד חצרה נתגרשה, ואם לאו לא נתגרשה עד שתעמוד בצד חצרה ואף על פי שהיא חצר שישתמר הגט בתוכה. שחוב הוא לה הגירושין ואין חבין לאדם אלא בפניו, עכ"ל. ויש להקשות ב' קושיות. חדא, דלפי מה שביארנו לעיל דס"ל לרמב"ם דמעשה נתינת הגט הוי רק פעולת נתינה ולא חלות קנין, מאי מהני אם הלכה לחצרה אחר נתינת הגט, הרי כבר כלתה הנתינה והיא לא היתה בחצר. ועוד, דהרי הרמב"ם לא כתב דהחצר צריך להיות משתמרת לדעתה, רק כתב דהיא צריכה להיות סמוכה לה, ואי אינה סמוכה לה, אפילו אם החצר משתמרת, אינה מגורשת (והרי פליגי עולא ור' אושעיא בגמ' (עז:), דעולא ס"ל דגירושין דחצר הוי בתורת יד ובעינן שהאשה תהא סמוכה לחצרה דומיא דידה, ור' אושעיא בעי דהחצר יהא משתמרת לדעתה. ופסק הטור (אה"ע סי' קלט) דבעינן סמוכה וחצר המשתמרת, וכן פסקו רוב ראשונים. והרמב"ם לא הזכיר הדין דחצר משתמרת).

וע"ע ברמב"ם (שם הי"א) וז"ל זה שנאמר בתורה ונתן בידה אין ענין הכתוב אלא שיגיע הגט לה וכו'. ובפ"א ה"א כתב, אין האשה מתגרשת אלא בכתב שיגיע לה, וכתב זה הוא הנקרא גט. ועשרה דברים הן עיקר הגירושין מן התורה וכו' עכ"ל. הרי דס"ל לרמב"ם שדיני נתינה וכתב דגט הם תנאים לגירושין, וחלות הגירושין תליא בהגעת הגט לאשה. ולהכי מסתברא דכשתנן הבעל את הגט לתוך חצרה והיא באה אח"כ, שפיר חל הגירושין, דהרי הגיע הגט לאשה ונתקיים התנאי דנתינת הגט.

וע"ע ברמב"ם (פ"ה מהל' גירושין ה"ט) וז"ל, השאיל לה הבעל מקום בחצרו ולא ייחדו [לה] וזרק לה גט והגיע לד' אמות שלה שהיא עומדת בהן הרי זו מגורשת. נתגלגל ונפל ע"ג קורה או ע"ג סלע רחוק ממנה, אם המקום שנפל עליו אין בו ד' אמות על ד"א, ואינו גבוה י' טפחים, ואין לה שם לווי הרי זה לא חלק רשות לעצמו וכאילו הוא והיא במקום א'. ואם יש שם א' מג' דברים אלו, חלק רשות לעצמו ומקום אחד השאיל לה שני מקומות לא השאיל לה ואינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה, עכ"ל. המקור לדין זה הוא בפרקין (עז:): בסוגיא דפיסלא. וקשה דהרמב"ם כתב דאם הפיסלא לא חילקה רשות לעצמה, הוי "כאילו הוא והיא במקום אחד." וע' ברש"י (ד"ה פליג רשותא), דפירש דבכה"ג הפיסלא בטל לקרקע (ולחכי אמרינן דנפל הגט בחצר דהשאיל לה). וא"כ, אמאי כתב הרמב"ם דהוי כאילו הגט והאשה הם במקום א', דאפילו אינו כן, כיון דהגט נמצא בחצר השאולה לה להוי גירושין מה"ט.

ונ"ל דס"ל להרמב"ם דדינא דחצרה משום ידה אתרבאי פ'י דכל שנותן הגט למקום הסמוך לה, הוי כאילו הגיע הגט לה, ולכן כתב הרמב"ם הדין דד' אמות סביב לה עם ההלכה דפיסלא. וכתב דכשהגט נפל על קורה שאינה רשות לעצמה הוי כאילו הוא והיא במקום א', דכל יסוד חלות הגירושין הוא הגעת הגט לאשה. ולכן לא בעינן חצר המשתמרת (וס"ל דעולא פליג אר' אושיעא ולא בעי חצר המשתמרת כלל), דבעינן חצר המשתמרת דוקא כשהחצר קונה חפץ אבל הכא כיון דאין החצר מקבל הגט כדבר נפרד, לא איכפת לן כלל אי הוי חצר המשתמרת אי לאו (ומשום הכי פסק הרמב"ם בהלכה ט' דנתינת גט לאשה ישנה לא חלה מחמת דאינו נותנו בתורת גירושין, ולא הזכיר פסול דאין ידה משתמרת כרוב ראשונים).

ועפ"ז מובן פסק הרמב"ם דאי נתן הגט לעבדה הסמוכה לה סגי בישן או בכפות, ולא בעינן תרווייהו (ישן וכפות). ורוב ראשונים פליגי עליו. ונראה דאזיל הרמב"ם בשיטתו, דכיון דכל ענין דסמוכה הוא דע"י זה ע"פ דין הגיע הגט לאשה (ומשום הכי בעינן רק שהעבד יהא קבוע שם (ישן או כפות), דע"י זה הוא מקשר הגט לאשה) משום הכי לא בעי הרמב"ם דיהא העבד ישן (עי' ברא"ש פ"ח סי' ה), דלא בעינן משתמר לדעת האשה.

תנן (עז:). וז"ל נתן בידה והיא ישנה נייעורה קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך. וע"ש בר' קרשקש (ד"ה נתן לה) דכתב דאם נתנו בחצירה והיא ישנה שפיר מתגרשת. אולם הרשב"א (ד"ה נתן) חולק וס"ל דכיון דחצרה קונה משום ידה, היכא דלית לה יד (דהיא ישנה), לית לה חצר משום יד.

ועי' לעיל ברשב"א (עז: ד"ה אמר עולא) דהביא מהירושלמי וז"ל נתן לה את גיטה ואמרה תזכה לי חצרי שבעכו, אמר ר' חנינא נעשית כמי שהיתה ידה ארוכה עכ"ל. וכתב הרשב"א דאם כבר נתן הגט בחצרה בעכו, אפילו עולא מודה דיכולה לומר תזכה לי חצירי והיא מגורשת בכך. והקשה הר"ן (מ. בדפי הרי"ף ד"ה חצר), שהרי בשעה שזרק הגט לחצרה לא היה לחצר דין יד. ואי לא אמר לה בתר הכי הא גיטך היאך מתגרשת בזה. ועי' בריטב"א (שם ד"ה לאפוקי) שהביא פסק הרמ"ה דבכה"ג אינו גט, דלא היתה בחצרה בשעת נתינה.

ושמעתי מידידי הרב ישראל באלסים שליט"א לבאר ברשב"א דכל שהאשה קונה את הגט בפועל היא מגורשת אע"ג שלא קנאו בשעת נתינת הגט. ונראה לי דדעת הרמ"ה היא דיד של קנין נחשב רק ככלי קיבול, וגוזה"כ היא דאם החצר משתמרת והיא סמוכה לה חשיבא כלי קיבול לגט. ולהכי לא שייכא קבלת הגט לאחר כלות פעולת הנתינה אי לא היתה סמוכה לחצר בשעת הנתינה. ולפי זה יש לבאר הא דבעינן שיהי החצר משתמרת וסמוכה לאשה לפי הרשב"א, כיון דהחצר עושה מעשה קנין בפועל, ויסוד קנינו הוי דהוא שולט על החפצא וקונוהו לבעלי, החצר צריך להיות סמוך לבעלי ומשתמרת כדי שתקנה בהשגחתו כידו ממש. משא"כ לרמ"ה, סמוכה הוי דמיון בעלמא (מה ידה סמוכה אף חצירה סמוכה), ומשתמרת פ'י דהיא מיוחדת לבעלו ככלי קיבול דידי.

ועפ"ז אפשר לבאר את פלוגתת הרשב"א ור' קרשקש. לפי הרשב"א, כיון דהיך קונה את החפצא בפועל ע"י מעשה קנין, אם היא ישנה ואין ידה משתמרת בהכי (דאינה שולטת כיון דישנה), חצרה נמי לא תקנה, דהאשה אינה יכולה לעשות המעשה קנין כשהיא ישנה. לר' קרשקש, דס"ל כהרמ"ה דפליג ארשב"א בביאור דינא דר'

חנינא בירושלמי, שפיר קניא לה חצירה כשהיא ישנה, דאע"ג דידה אינה משתמרת כשהיא ישנה ולהכי אינו כלי קבול המיוחד לקנינה, חצירה דמשתמרת במציאות שפיר עדיין הוי כלי קבול דידה. והא דס"ל לרשב"א דאי נתנו לה כשהיא ישנה צ"ל לה אחר שנתעוררה הא גיטך היינו משום דכיון דבשעת נתינה לא היתה ידה משתמרת, ואין לה דין יד כלל, משום הכי לא שייכא מעשה הנתינה לקנינה כשניעורה. משא"כ כשהיא רחוקה מחצירה, דלא חסר ממנה שם יד, רק דלמעשה אינה יכולה להשיג על קנין הגט כיון דאינה סמוכה לחצר א"צ לומר הא גיטך. וע"פ זה נ"ל דמשתמרת הוי דין בעצם בחלות שם יד, וסמוכה הוי דינא במעשה קנין של היד (דאינה יכולה לקנות כשהיא לא תחת השגחתה), וחשיב יד אף כשאינה סמוכה.

ביארנו לעיל דפליגי רש"י והרמב"ם במהות המעשה גירושין. לרש"י, הוי קנין גט, ולהרמב"ם בעינן נתינה גרידתא בתורת תנאי, וחלות הגירושין היא כשהגט מגיע לה. וע"פ זה שפיר מתורצות ומובנות עוד קושיות בפרקין.

תנן (גיטין עח) היתה עומדת ברשות הרבים וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת וכן לענין קדושין וכו', עכ"ל. ופליגי בגמ' מהו קרוב לה. לרב היינו דהגט תוך ד' אמות דידה, ולר' יוחנן היינו דהיא יכולה לשמרו והבעל אינו יכול. ואמר שמואל דמעיקר הדין בעינן קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו, ומחמירים דלכתחלה בעינן דיגיע הגט לידה. ופליגי הראשונים אי שמואל אתא לפרש מתניתין (כך ס"ל לרש"י), או אי ס"ל כר' יוחנן והחמיר יותר (ע' ברא"ש). ביארנו לעיל דס"ל לרש"י דכיון דגט הוי קנין חדש, שפיר חל לר' יוחנן כשהוא קרוב לה ברה"ר (ורוב ראשונים פליגי וס"ל דחל מתקנת חכמים). אולם נראה דס"ל להרמב"ם (הל' גרושין פ"ה ה"ג) דאינו חל אפילו בדיעבד עד שיהא קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו. והקשה הרב המגיד אמאי לא כתב הרמב"ם דקדושין נמי לא חלין עד דיהא קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו.

ונראה דאע"ג דהוקשו גירושין וקדושין לענין המעשה נתינה, מ"מ חלותן שאני מהדדי. קדושין חלין ע"י נתינת שטר קדושין (ע"ל בהל' אישות פ"ג ה"ג), וגירושין חלין בהגעת הגט לידה, ולכן אע"ג דעשה נתינה מעלייתא, קבעו דכל שאינו קרוב לה בשיעור דתשוח ותטלנו אינה מגורשת.

לפי ביאורנו ברמב"ם אפשר להבין שתי הלכות אחרות ברמב"ם. כתב הרמב"ם (פ"ה מהל' גירושין ה"י) וז"ל זרק לה גיטה לרשותה ועבר בתוך רשותה שהיא עומדת בה ונפל חוץ לרשותה אע"פ שעבר בפחות משלשה סמוך לארץ אינה מגורשת עד שינוח ברשותה, עכ"ל. וע"י במ"מ דהביא הסוגיא בב"מ (יב) וז"ל בעי רבא זרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחר וכו', ולא איפשיטא. וע"ע במ"מ דמשום הכי פסקו הרמב"ן והרשב"א דהויא ספיקא כשאר ספקות שבממון. וצ"ע אמאי ס"ל להרמב"ם דודאי לא חלו הגירושין.

ונ"ל דכיון דאין נתינת הגט מעשה קנין, אלא דין הוא שיגיע הגט לאשה, לא סגי שיעבור הגט דרך חצירה (אע"ג דהגמ' נסתפקה בזה לענין קנין) דבכה"ג ליכא שייכות בין הגט לחצר. משא"כ בזריקת גט לאויר חצר (גיטין עט.), דמגורשת כשהגט מגיע לתוך מחיצות החצר או לפחות מג' טפחים סמוך לקרקע, דכיון דסוף הגט לנוח בחצר שפיר שייכא לחצר וחשיבא דהגיע הגט לאשה.

וע"ע ברמב"ם (שם הל' יא) וז"ל היתה עומדת על גגה וזרקו לה ונפל בגג אחר סמוך לה אם יכולה לפשוט ידה וליטלו הרי זו מגורשת שאע"פ שדירין חלוקין למעלה כשם שהן חלוקין למטה אין בני אדם מקפידין על מקום כיוצא בזה, עכ"ל. דין זה מובא בגמ' (עט:), אולם פירשו שם רש"י ושאר ראשונים דמירי כשב' הגגין הוו דידי, והשאליל לה אחד, דאפילו נפל הגט על גג דידה מגורשת, דלא קפיד בכה"ג. אולם פירש הרמב"ם דנפל הגט על גג שאינו של שניהם. והקשה עליו הראב"ד (ע' במ"מ שם), דס"ל דלא חל הגירושין כשהגט נפל על גג איש אחר. ונראה דהרמב"ם ס"ל דכיון דלא בעינן קנין הגירושין, ובעינן רק שיגיע הגט לה, כשנפל הגט על גג סמוכה לה שפיר חשיבא דהגיע לה הגט, דכיון דלא קפיד בעל החצר האחר, שפיר שייכא האשה לחצר לענין גט. דהטעם דבעינן חצר שלה לענין גירושין הוא רק כדי שיהא לאשה קשר לחצר, ולכן כל דלא קפדי אינשי סגי. משא"כ לשאר ראשונים דחלות גט תלוי בקנין הגט, בעינן חצר דידה ולכה"פ חצר שקונה לה ע"פ

דין (כמו שאול או שכור וכו'), וכשנפל הגט על גג של אחר בודאי לא קנה אע"ג דלא קפיד.

ועי' עוד ברמב"ם (שם ה"ו) וז"ל שתי חצרות זו לפניו מזו הפנימית שלה והחיצונה שלו וכותלי החיצונה גבוהות על הפנימית כיון שזרק הגט לתוך אויר החיצונה נתגרשה שהפנימית בכותלי החיצונה משתמרת משא"כ בקופות, עכ"ל. ומקור לדבריו הוא מגיטין (עט.), ופירשו הראשונים דמירי כשהגט הוא תוך אויר החצר הפנימית. ותימה, דמלשון הגמ' והרמב"ם משמע דמתגרשת כיון דנכנס לאויר החצר החיצונה, והיאך מתגרשת בהכי, דאין חצר החיצונה או אוירה דידה. ונראה דאזיל בשיטתו שנתבארה לעיל בענין הגגין, דכיון דאויר החיצונה שייך לחצר הפנימית ושומרה, כיון דנכנס הגט לתוך אויר החיצונה זה שייך לאשה העומדת בפנימית או סמוך לה (שהיא שלה). דאע"ג דאין אויר החיצונה קונה לבעל בפנימית, לענין גט סגי בהכי.

ואיתא בגמ' (סו.): ומעשה נמי בבריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל ומת ואמר רשב"ג אם מעצמו נפל הרי זה גט אם הרוח דחתו אינו גט, עכ"ל. ותנן התם (סו.): דבעל צ"ל כתבו ותנו, ואי לא אמר תנו אינו גט, חוץ משכיב מרע דכתבין ליה גט אע"ג דלא אמר אלא כתבו. ופרשו בגמ' (סו.) דכותבים ונותנים גט ע"י כתבו לחוד לנופל מן הגג היכא דהוכיח סופו על תחלתו (שדעתו ה' להפיל את עצמו). ועי' ברמב"ם (פ"ב מהל' גירושין ה"ג) וז"ל: ספק הפיל עצמו ספק דחפתו הרוח הרי זה גט עד שיודע בודאי שהרוח דחפתו. ועי' בירושלמי (פ"ו ה"ו), וז"ל ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו מהי נישמעניה מן הדא רשב"ג אומר אם אתר נפל הרי זה גט ואם לאחור זמן אינו גט וההוא על אתר לא ספק הוא הדא אמרה ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו הרי זה גט. ועי' בהשגות הראב"ד (שם) דס"ל דהירושלמי הוי מקור לדברי הרמב"ם. אולם הרא"ש (סימן יח) והטור (אה"ע סי' קמא סי"ז) לא גרסי הכי, וס"ל דהוי ספק גט. ומסתברא טעמייהו, דאע"ג דנפל מיד, יש להסתפק אם הפיל את עצמו על מנת ליהרג, או דהרוח דחפתו מיד. ופלוגתא הרמב"ם והרא"ש צ"ב.

ואפשר לומר דלפי הרמב"ם שאני נפל מן הגג משאר מקרים. שהרי בשאר מקרים דאמר כתבו ולא אמר תנו, כיון שהוא קיצר בלשונו הוא מגרע את גילוי רצונו לגט. משא"כ הכא, דאי ודאי הפיל את עצמו הוי גט, דהפלתו מוכיח שמתוך בהלותו לא אמר תנו, משום הכי כל שמגלה דעתו לגט ע"י אמירת כתבו (דבפשטות משמע דרוצה לגרש את אשתו) סגי. ויל"ע אמאי פליג הרא"ש אסברא זו.

אפשר להסביר דפליגי במשמעות המילה כתבו. לרמב"ם, משמעו, דהוא רוצה לגרש את אשתו, אלא דחסרו ע"י אי-אמירת תנו. ולרא"ש, אפשר לומר דכתבו לא משמע בבירור רצון לגירושין. והאי סברא לחוד חלושה, דמ"מ צ"ב, דאי פליגי בבירור המילה כתבו, אמאי ס"ל לרא"ש דלא משמע בבירור רצון לגירושין ולרמב"ם שפיר משמע הכי. ולפי זה, איכא נמי לאקשווי אהא דפסק הרמב"ם (פ"ו מהל' עירובין הכ"ג) דהמצוה לשליח לערב בתמרים ועירב בגרוגרות דלא הוי עירוב, ומקור לדבריו הוא מהגמ' בגיטין (סו.). דפרט בדברי המשלה (כגון לקבל את הגט במקום פלוני) הוי תנאי בשליחות ולא מראה מקום בעלמא. וא"כ אי כתבו לחוד לא משמע בבירור רצון לגירושין אמאי ס"ל לרמב"ם דמהני.

אולם אפשר לבאר דפליגי הרמב"ם והרא"ש בדינא דמינוי שליח לגירושין. לרא"ש, שליח להולכה הוי כשאר שלוחים, ולכן צריך לפרט את דבריו, דחסרון בדבריו הוי חסרון ועיכוב במינוי השליח להולכה. אולם, לרמב"ם שליח להולכה לא הוי כשאר שלוחים דעלמא (אע"ג דצריך להיות בר כריתות וכו'), אלא דשייכותו למשלח שאני. דהיינו, י"ל דס"ל הרמב"ם דשליח להולכה נתמנה על ידי ציווי הבעל ולא ע"י מנוי השליח, וכיון דכתבו גט משמע שרצון הבעל לגרש את אשתו, מהני למינוי שליח. וד"ז עדיין צ"ב.

ויש לעיין בסדר הרמב"ם בהל' גירושין. פ"ב איירי בדין ציווי הבעל לכתיבת הגט, ובכלל זה הווי דיני מינוי שליח להולכה, פ"ג ופ"ד בכתיבת הגט, פ"ה בנתינת הגט, ופ"ו בענין שליחות הגט. וצ"ע דלמה כתב הרמב"ם דיני שליח להולכה בפ"ב (מינוי וציווי) ובפ"ו (כשרות השליח ועשיית שליחותו), והפסיק ביניהם בעניינים אחרים. ויש לבאר דשליח להולכה נתמנה ע"י ציווי הבעל לגירושין, ובזה איירי הרמב"ם בפ"ב, ובפ"ו הרמב"ם עוסק בכשרות השליח ובעשיית שליחותו. ועדיין יש להבין ענין ציווי ומינוי לרמב"ם ולרא"ש.

ע"י ברמב"ם (פ"ב ה"א) וז"ל זה שנאמר בתורה וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה, אחד הכותב בידו או שאמר לאחר לכתוב לו, ואחד הנותן בידו או שאמר לאחר ליתן לה. לא נאמר וכתב אלא להודיע שאין מתגרשת אלא בכתב. ונתן שלא תקח מעצמה, עכ"ל. וצ"ע, חדא, דמשמע דונתן בא רק לאפוקי טלי גיטך מעל גבי קרקע, ועוד דמשמע דעיקר מעשה הגירושין הוי מעשה הנתינה. אך בה"א כתב וז"ל זה שנאמר בתורה ונתן בידה אין ענין הכתוב אלא שגיגע הגט לה. אחד ידה או חיקה או הצרה או שלוחה ... הכל רשונה היא ומשיגיע הגט לרשונה נתגרשה עכ"ל. והכא נמי ה"ל לכתוב ונתן בידה פי' שיתן הגט לה. מכל זה משמע דאין מעשה הנתינה עיקר מעשה הגירושין, אלא הוא תנאי בעלמא (לאפוקי טלי גיטך קרקע). וכ"מ מהרמב"ם בפ"א ה"א שכתב וז"ל אין האשה מתגרשת אלא בכתב שגיגע לה וכו'.

וע"פ זה נראה לבאר דיסוד הגירושין הוי דהבעל מגרש אשתו ע"י נתינה, והנתינה הויא רק תנאי ודרך שגיגע הגט לאשה. וכיון דיסוד הגירושין הוי דהוא מהווה (ולא נותן ממש) את הגט, שליח להולכה אינו במקום הבעל או עושה מעשה דחשיבא כמעשה הבעל, אלא הוא רק פועל בעד הבעל. כלומר, דציווי הבעל לגירושין הוי מעשה הבעל בגירושין, והשליח רק מוליך את הגט מרצון הבעל כדי לגרום החלות של הגעת הגט לאשה (דהמעשה הוי ציווי הבעל, והחלות היא הגעת הגט לאשה). ומשום הכי אין השליח לקבלה נתמנה כלל כשליח, אלא הוא עושה מעשה בפועל לתת לה את הגט, ושפיר חשיבא הבעל המגרש מחמת ציווי לגירושין (אולם כשרות השליח ועשיית תפקידו הוו כשאר שלוחים, ומוכח זה מדיני פ"ו ברמב"ם).

ונ"ל דהרא"ש ס"ל דשליח להולכה הוי שליח ממש, שהרי הוא עושה מעשה נתינה של הבעל, ולכן הבעל צריך לדייק בלשונו כשממנהו דומיא דשליח לערב. אולם לרמב"ם אינם דומים זל"ז כלל, דשליח לערב הוי שליח שנתמנה כשאר שלוחים, ושליח להולכה אינו שליח ע"פ מנוי רגיל. ואפשר לומר, דאפילו ציווי הבעל המגלה רצון לגירושין צריך להיות ברור, כדמוכח מהסוגיא בדף (סה:), אלא י"ל דשאני כתבו, דשפיר משמע רצון לגירושין אלא דאינו מגלה להשליח מה לעשות בדיוק. דהיינו, דאתקיים בי' ציווי מעליא, אלא דלא פירט בדיוק הגדרת שליח להולכה, ובזה פליגי הרמב"ם והרא"ש.

ע"י בהשגות הראב"ד על הרי"ף לגיטין (לב. בדפי הרי"ף), דפירש דאי אמר הבעל שלוחה, תרכוה, כתבו אגרת ותנו לה וכו', אינה מגורשת אלא א"כ היו עסוקין באותו ענין, דלשונות אלו משמעותם דברים אחרים נמי (כגון גרש את האמה הזאת, דלא משמע גירושין וכו'). אולם רוב הראשונים (ובכללם הרא"ש) לא פירשו כן. וצ"ע, שהרי לא ברור מלשונו שהוא ממנהו שליח להולכה. ואפשר לומר דיסוד המח' תלוי בפירוש הדין דציווי הבעל. הלשון כתבו אגרת ותנו לה או גרשוה משמע גירושין בדיני אישות (ופירש רש"י ס"ה ד"ה כתבו גט ותנו לאשתי) וז"ל לשון בני אדם הוא. כבר החזיקו בו לקרות לספר כריתות אשה גט, עכ"ל. ואפשר דהראב"ד ס"ל דציווי הבעל צריך להיות ציווי מעליא, דהיינו, דמינוי שליח לגירושין לא הוי כמנוי בעלמא, דבמינוי צריך להזכיר גירושין בפירוש. ומשום הכי לשונות של פטרוה ועשו לה כראוי לא הוו כלום אפילו אם מבינים השלוחים את כונתו (וכפשטות הסוגיא בסה:), ולהרא"ש, ציווי הבעל הוי רק תנאי בחלות שם גט וחלות הגירושין, ולא שייך למנוי כלל. רק בעינן דהגט יכתב והגירושין יחולו מציווי הבעל.

ע"פ מה שנתבאר בענין הקשר בין נתינת הגט לגירושין, יש לתרץ שתי קושיות על הרמב"ם. ע"י בפ"א מהל' גירושין (הי"ג - ט"ז) וז"ל ומנין שיתננו לה בפני עדים הרי הוא אומר על פי שנים עדים או שלשה עדים יקום דבר ואי אפשר שתהיה זו היום ערוה והבא עלי' במיתת ב"ד ולמחר תהי' מותרת בלא עדים. לפיכך אם נתן לה גט בינו לבינה אפילו בעד אחד אינו גט כלל. במה דברים אמורים כשהיה הגט בכתב יד סופר אבל אם כתב הבעל הגט בכתב ידו וחתם עליו עד אחד ונתנו לה הרי זה גט פסול [פי' פסול מדרבנן] וכו', חתמו בו שנים ועבר ונתנו לה בינו לבינה או שנמצאו עדי מסירה פסולין הרי זה כשר הואיל ועדים שבו כשרין והרי הגט יוצא מתחת ידי'. ויש שהורה מן הגאונים שהוא פסול עכ"ל. וע"י בפ"ג מהל' אישות ה"ג וז"ל ואם קידש בשטר כותב על הנייר או על החרס או על העלה או על כל דבר שירצה הרי את מקודשת לי או הרי את מאורסת לי וכל כיוצא בדברים אלו ונותנו לה בפני עדים, עכ"ל. וע"ש בלחם משנה שהקשה אמאי לא הזכיר הרמב"ם דמהני עדי חתימה כמו שכתב בהל' גירושין וגבי שטר שחרור עבדים. ועוד קשה אמאי הביא הרמב"ם בהל' גירושין את הפסוק של עדי קיום וכתב עוד טעם לב' עדים. ועוד, למה לא הביא הפס' בהל' אישות, דהתם נמי

פסק דצריכים עדי קיום לקידושין.

ואפשר לתרץ ע"פ מה שביארנו לעיל דס"ל להרמב"ם דנתינת הגט לגירושין לא היא תנאי בעלמא, דהבעל רק צריך לגרום שיגיע הגט לאשתו. וע"ע ברמב"ם בפ"א מהל' גירושין וז"ל ועשרה דברים הן עיקר הגירושין מן התורה שלא יהי' מחוסר מעשה אחר כתיבתו וכו' שנאמר וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה הוא הגט הכשר, יצא דבר שמחוסר קציצה אחר הכתיבה, וכו'. כתב כל הגט על העלה הזרוע בעציץ נקוב אע"פ שנתנו לה העציץ כולו הגט פסול גזירה שמא יקטום. אבל כותב הוא על חרסו של עציץ ונותן לה, עכ"ל. וע"ע בפ"ה מהל' עבדים (ה"ג) וז"ל כיצד בשטר כותב לו על הנייר או על החרס הרי את בן חורין וכו' ומסר לו את השטר בפני שני עדים או שהיו העדים חתומים בו ומסרו בינו לבינו הרי יצא לחירות וכו'. וע"ש בפ"ה (ה"ה-ו) וז"ל בששה דברים שוין שחרורי עבדים לגיטי נשים וכו' ואין נכתבין במחובר וכו' בגט אשה הוא אומר וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא נתינה יצא הכותב במחובר ואח"כ קצץ שהרי מחוסר קציצה ונתינה ובגט שחרור הוא אומר (ונתן לה) לא יהיה מחוסר אלא נתינה, עכ"ל. וע"ע בהל' אישות (פ"ג ה"ג) וז"ל ואם קידש בשטר כותב על הנייר או על החרס או על העלה או על כל דבר שירצה וכו' ונותנו לה בפני עדים עכ"ל. הרי הכשיר הרמב"ם כתיבה על עלה לכתחילה, ולא הביא כלל בהל' אישות פסול מחובר. משמע דליכא פסול דמחובר בשטר קידושין כלל.

ונ"ל דס"ל להרמב"ם דטעם דפסול מחובר הוא דהחפצא דהגט צ"ל חפצא דנתינה, ונתינה היא דין בגט, ואם הגט מחוסר נתינה בשעת כתיבה, לא הוא חפצא דגט. [דס"ל להרמב"ם דמחובר אינו פסול רק משום דמחוסר מעשה, אלא דפסול מחמת פסול דנתינה דוקא, ואין נתינה היכי תמצא למחוסר מעשה. ומדויק כן בלשון הרמב"ם, ד"מחוסר נתינה" משמע דהגט גופא חסרה מחמת חסרון בנתינה, דנתינה הוא דין בגט, ולשון הש"ס (כב:) נמי משמע הכי.] וסברא זו א"ש עם ביאורינו ברמב"ם דנתינה הוא רק תנאי בעלמא, ואין עיקר הגירושין המעשה נתינה אלא עיקר הגירושין הוא שהאשה אוהזת בגט שהגיע לה ע"י נתינה. ולכן אפשר לומר דהדין דונתן הוי דין בחפצא דגט לחוד, דהיינו דצריך הגט להינתן, וצריך להיכתב בדין נתינה (ולא במחובר). כלומר, בגירושין ליכא דין דמעשה נתינה, אלא דקבעה התורה דצ"ל דין דנתינה בגט עצמו ע"י כתיבתו והגעטו לאשה (שניתן לה ולא נטלתו מע"ג קרקע). וכיון דהוקש שחרור עבדים לגירושין נשים, יש לומר כן גם בשחרורי עבדים, דאין מעשה השחרור העיקר, אלא דחל השחרור כשהעבד אוהז בגט שחרור שיש בו דין נתינה (ולא שנכתב על עלה או שאר דבר המחובר). משא"כ בקידושין, דמעשה קניני הגברא המקדש הוי העיקר, ורק צריכים שדיני וכתב לה יהיו כלולים בשטר ולכן אין בשטר קידושין פסול מחובר. וע"פ זה, אפשר לתרץ כל הקשיות על הרמב"ם בהל' גירושין (למה מהני עד חתימה בגירושין ושחרור עבדו ולא מהני בקדושין, ולמה ביאר את טעמא דעדי קיום דוקא בהל' גירושין).

הרי נתבאר דעיקר קידושי שטר הוי מעשה נתינת השטר ולכן בעינן עדי קיום על הנתינה, וכיון דעדי קיום הוו חלק של מעשה הקידושין (דהיינו דקידושין חלים כשהאיש נותן ועדים מעידין על זה), בעינן דוקא עדי מסירה. משא"כ בגט, דכיון דחלות הגירושין היא כשהאשה אוהזת בגט שיש בו דין נתינה ושהגיע לה ע"י נתינה, אך אין מעשה גירושין כלל, לכן העדים שייכים לחלות רק כשהם נמצאים תוך הגט בשעת חלותו. משא"כ בקידושין דאין בו דין נתינה כלל, לא מהני לכלול העדים תוך השטר, דצריכים להעיד דוקא על מעשה הנתינה. ומה"ט נמי כתב הרמב"ם את הפסוק דעדי קיום והסבירו דוקא בהל' גירושין, אע"ג דכבר העלה הדין דעדי קיום בהל' אישות שקדם להל' גירושין, שנתינת הגט אינה עיקר הגירושין. כלומר חידש לנו הרמב"ם דעדי קיום הוי דין בקביעות חלות שם מגורשת, משוחרר, מקודשת וכו'. וכיון דלית לגירושין מעשה של אישות רק חלות ע"י קיום תנאי נתינה בגט, הו"א דלא בעינן עדי קיום, קמ"ל דבעינן להו לחלות שם אישות, ד"א אפשר שתהי' זו היום ערוה וכו' ולמחר תהי' מותרת בלא עדים".

ויש להוסיף ולהקשות, שהרי כתב הרמב"ם (פ"ה מהל' עבדים ה"ג) וז"ל כיצד בשטר כותב לו הרי את בן חורין וכו' ומסר לו את השטר בפני שני עדים או שהיו העדים חתומים בו ומסרו לו בינו לבינו הרי זה יצא לחירות שהרי ידו וגיטו באין כאחד, עכ"ל. משמע דעדי מסירה בגט שחרור לא עדיפי מעדי חתימה, אולם בהל' גירושין (פ"א הט"ו) כתב הרמב"ם וז"ל ואע"פ שהעדים בתוכו נותנו לה בפני שני עדים בין אותן החתומין

עליו בין בפני שנים אחרים שעיקר הגירושין בעדי מסירה, עכ"ל. הרי דס"ל דעדי מסירה עדיפי והווי עיקר הגירושין, וקשה דמאי שנא גירושין משחרורי עבדים.

ואפשר לאמר דשאני גירושין, דאע"ג דמעשה נתינת הגט אינו עיקר הגירושין, והנתינה היא רק קיום תנאי בגט, מ"מ בעינן מעשה נתינה. משא"כ בשחרור הנתינה היא רק תנאי בעלמא. כלומר, בשחרור עבדים, בעינן דהגט יגיע מהאדון לעבד, ועי"ז חשיבא גט שחרור שלם. אולם בגירושין, אע"ג דהנתינה משלימה הגט, מ"מ הנתינה היא מעשה הגברא שצריכים להשלמת הגט. ועי' בהל' גירושין דאיכא כמה דיני נתינה (קרוב לו וקרוב לה, דטלי גיטך מע"ג קרקע וכו') דבעינן כדי להשלים את הגט, ובהל' עבדים לא הביא הרמב"ם הני דיני, ומשמע דטלי גיטך וכדומה מהני לשחרור. וה"ט דגט שחרור נשלם כשהגיע הגט לעבד, ול"צ שום מעשה גברא להכי, ולכן שוו עדי חתימה ועדי מסירה, דתרווייהו מסהדי אחלות השחרור דנתהווה ע"י שנשלם הגט כשהגיע לעבד. משא"כ בגירושין, דנשלם הגט ע"י מעשה נתינה לאשה, עיקר החלות הוא ע"י המעשה נתינה המשלימה את הגט, ולכן עדיפי עדי מסירה, דאע"ג דעדי חתימה שייכים לנתינה מ"מ דין הנתינה וחלות הגט נשלם ונתקיים ע"י מעשה הנתינה, ולהכי עדיפי עדי מסירה.

איתא בפ' המביא בתרא (יט.) איתמר עדים שאין יודעים לחתום, רב אמר מקרעין להם נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו, ושמואל אמר באבר. באבר סלקא דעתך והתני רבי חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר, לא קשיא הא באברא הא במיא דאברא, עכ"ל הש"ס. ועי' ברש"י (ד"ה מקרעין) דרב ס"ל דמסרטין על הנייר והעדים ממלאים את הקרעים בדיו. והקשה התוס' רי"ד דתניא לקמן (כ.) דחקיקה הוא כתב, ואמאי לא הוי כתב ע"ג כתב ופסול. ופירשו התוס' רי"ד והר"ח (הובא שם ובתוס' ד"ה מקרעין ט:.) דרב ס"ל דקורעין את שמות העדים תוך נייר ושמים אותו על הגט, וכשהעדים ממלאים את מקום הקריעה בדיו נמצא שהם חותמים על הגט.

ופירש רש"י (ד"ה באבר) דשמואל ס"ל דמשפשפין בחתיכת אבר על הגט להשחירו ואח"כ העדים חותמים על האבר. ושוב הקשה התוס' רי"ד דאמאי לא הוי כתב ע"ג כתב, דהאבר הוי דבר המתקיים. ופירש התוס' רי"ד (וכן פירש הרמב"ם) דשמואל התיר דוקא במי אבר, דאינו דבר המתקיים, וחתמי סהדי עליו בדבר המתקיים. וכתב עוד התוס' רי"ד דלפי רש"י בעינן דוקא דיו, (והכי משמע נמי מדברי רש"י (ד"ה באבר) דדוקא אבר לח חשיב כתב). ועי' בר"ן דמשמע מדבריו דס"ל כרש"י בענין אבר. ושיטת רש"י בסוגיא זו צ"ב.

עי' ברמב"ם בפ"ד מהל' גירושין (ה"ו) וז"ל חקק הגט על הלוח או על האבן או על טס של מתכת אם חפר ירכי האותיות כשר. שזה כתב הוא, הרי הוא אומר כתובה בעט ברזל כלומר שהוא חופר, עכ"ל. וקשה דהש"ס לא הביא קרא לראי' דחקיקה חשיבא כתב ואמאי הביאו הרמב"ם.

וידידי הרב ישראל באלסים שליט"א הראה לי דברי הרשב"א (ט: ד"ה למעוטי) דהביא מהירושלמי (פ"ב ה"ג) דרושם אינו כתב ואינו חקיקה. ולכן כתב הרשב"א דרש"י ס"ל דשריטה הוא רש"י ושהוא לפי פרש"י דשריטה הר"ר ישראל שפשופין באבר נמי הוי רושם לשיטת רש"י. ובזה ניחא שיטת רב ושמואל לפי פרש"י דשריטה ושפשופין באבר לא הוו כתב. אולם עי' ברמב"ם (הל' גירושין פ"ד ה"ז) דס"ל דרושם הוי כתב, וז"ל או שרשם על העור תבנית כתב הרי זה כשר. והקשה עליו הרב המגיד מהירושלמי הנ"ל. ופלוגתת רש"י והרמב"ם צ"ב.

ואפשר לפרש דרש"י ס"ל דאפילו דבר דהוי כתב לענין שבת (כרושם - עי' שבת קד:) לא הוי כתב לענין גט. דחידשה התורה דחפצא דשטר גירושין נתהווה דוקא ע"י חומרים וכתבים מסוימים, ואי כתב ברשימא או כתב אחר דלא נכלל בדין כתיבת הגט, אף דהוי דבר המתקיים, אין כאן חפצא דגט. ומשום הכי שפשופין באבר ושירטוט ל"ח כתב לענין גט. דלרש"י, כתיבת הגט היא חלק מיצירת חפצא דגט, ודיני כתיבה לענין שבת אינם דומים לדיני כתיבת הגט.

ולעומת שיטת רש"י עומדת שיטת הרמב"ם דלא בעינן כתב מיוחד בגט כדי ליצור חפצא דגט, ולהכי אפשר לכתוב גט בכל דבר המתקיים, ואפילו בחתיכת אבר או רשימת תבנית כתב בעור (פ"ד ה"ז) כשר. דהיינו,

דעיקר הגט הוא הכתב שלו, וכל כתב המתקיים כשר, ולא בעינן ליצור חפצא דשטר גירושין בדרך מסוים. ולהכי בעי הרמב"ם קרא לענין חקיקה, דחקיקה לא חשיבא כתב לענין שבת (דאינו מובא בהל' שבת פרק יא), ולהכי ס"ד דלענין גט נמי לא חשיב כתב, קמ"ל הפסוק דחשיבא כתב. וטעמא דאינה כתב ממש, הוא משום דאינו מעשה כתיבה, ואינו חפצא דכתב. ועי' ברמב"ם (הל' שבת פי"א הי"ז) שכתב דהמשרטט כדי לכתוב תחת השירטוט. ונראה מזה דשירטוט נמי לא הוי כתב וחייב דוקא כשהוא הכשר של כתב ממש. וע"פ ביאורנו מובן שפיר אמאי רש"י לא הביא ראיה מהפס' לחקיקה בגט, דלא ילפינן דרכי כתב דגט ממלאכת כותב בשבת, ולהכי אין חידוש דחקיקה חשיב כתב, דכל דרכי כתב דגט הוו חידוש התורה. ועי' בתוס' (כ: ד"ה ל"צ) דהוכיח הריב"ם דלא בעינן שהאותיות הגט תהיו מוקפות גויל, וז"ל דדוקא בס"ת תפילין ומזוזות בעינן שיהו האותיות מוקפות גויל כדאמר בפרק הקומץ משום דכתיב בהו וכתבתם כתיבה תמה אבל בגט ליכא קפידא דאפי' ספר ודיו לא בעינן בגט, דספר דכתב בגט לספירת דברים הוא דאתא (להריב"ם). הרי ס"ל לריב"ם דגט דומה לסת"ם דשניהם חפצא דכתב ולהכי אפשר לדמותם. אולם הרמב"ם ס"ל דיסוד הגט היינו סיפור דברי הגירושין ולא החפצא דהשטר גירושין ובעינן רק דהסיפור יהי' בכתב (דהיינו דבר המתקיים).

וע"פ הנתבאר, דרש"י ס"ל דהכתב הוי תנאי כדי ליצור חפצא דשטר גירושין, והרמב"ם ס"ל דעיקר הגט הוי סיפור דברי גירושין דרך כתב שפיר אזלי רש"י והרמב"ם לשיטתייהו בענין מעשה הגירושין. הוכחנו לעיל דלרש"י, גירושין בעי קנין, דהבעל מקנה הגט לאשתו. ולפי הרמב"ם רק בעינן שיגיע הגט לאשה. ונראה ששתי המחלוקות תלויות זב"ז. דהיינו, דרש"י ס"ל דכיון דגט הוא בעיקרון חפצא דשטר גירושין, נתהוו הגירושין ע"י הקנאת שטר זה. כלומר, כיון דדמי גט לשאר שטרי קנין בתורת עיקר החפצא דידיה, הרי מהווה חלות כשאר שטרי קנין, דהיינו ע"י הקנאתו. אולם להרמב"ם כיון דגט הוא סיפור מעשה גירושין דרך כתב, פשיטא דלא בעינן קנין, כיון דיסוד הגירושין הוא דמודיע הבעל לאשתו שהוא מגרשה, והתורה גזרה דצריך להודיע האי מילתא דרך כתב.

תנן בפ' הזורק (עח.) נתן בידה והיא ישנה ניעורה הרי הוא גיטה אינה גט עד שיאמר לה הא גיטיך. ועי' בר"ן (מ. בדפי הרי"ף ד"ה ונתן) דפירש דכשהיא ישנה ידה אינה משתמרת. אולם הרמב"ם (הל' גירושין פ"א ה"ט) פירש בדרך אחר וז"ל ומנין שאינו נותנו לה אלא בתורת גירושין שנאמר ספר כריתות ונתן בידה שיתן אותו בתורת ספר כריתות. אבל אם נתנו לה בתורת שטר חוב או מזוזה או שנתנו בידה והיא ישנה וניעורה והרי הוא בידה אינו גט וכו', עכ"ל. הוכחנו לעיל דהר"ן סובר כרש"י בענין החפצא דגט. ונ"ל דלהרמב"ם אינו גט כיון שלא נותנו לה בתורת ספר כריתות, אולם להר"ן (ורוב ראשונים) אינו גט משום דאין כאן מעשה הקנין, דאין ידה משתמרת.

וע"ע בר"ן (שם) שכתב בשם רבינו מאיר דהכותב הגט על קרן של פרה או על יד העבד, צריך ליתן העבד והפרה בפירוש ואי לא פירש הרי הגט בטל, דאין הפרה או העבד טפלין להגט כיון דהם בעלי חיים. והרמב"ם לא הזכיר תנאי זה כלל. והאי פלוגתא נמי תלויה במה שכתבנו, דלהרמב"ם, שפיר הוי גט, שהרי הודיע לה דרך כתב את סיפור הגירושין, ולא בעינן שיפרש שום דבר כדי שהגט לא יהא בטל לעבד או לפרה. משא"כ לר"ן, דבעינן שהגט יהא חפצא דשטר גירושין, ואי לא פירש מה שנותן אינו חפצא לעצמו ובטל וטפל לעבד או לפרה.

איתא בגמ' (כ:) ת"ר הרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת. על מנת שתחזירי לי את הנייר הרי זו מגורשת, עכ"ל. ועי' ברש"י (ד"ה אינה מגורשת), וז"ל דכיון דהנייר שלו לא נתן לה כלום דנמצאו אותיות פורחות באויר. ועי' ברמב"ם (שם פ"ח הי"ד) וז"ל הרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת שאין זו כריתות עכ"ל. ויסוד פלוגתא זו נמי תליא במה שביארנו, דלרש"י כיון דהנייר (גוף השטר) שלו, לא נתן כלום, דעיקר הגירושין הוא כשמקנה חפצא דשטר גירושין, והכא הרי לא נתן לה חפצא זו. משא"כ לרמב"ם אע"ג דשפיר הודיע לה דרך גט את סיפור הגירושין, איכא חסרון מדינא דכריתות. ויש להוכיח כן דהלכה זו כתובה בפ"ח מהל' גירושין תוך שאר דיני גירושין על תנאי ולא כתובה בפ' א' או ה' דמפרשים דיני מעשה הגירושין והנתניה, והיינו דאין זה חסרון בחפצא דגט אלא בכריתות.

וע"ל בגמ' (כ.) דבעינן שמו ושמה, וכתב הר"ן (ט: בדפי הרי"ף ד"ה ושם עירו) וז"ל דמדאורייתא לא בעינן אלא שמו ושמה כדי שיהא נראה שהוא כורת בינו לבינה דבלאו הכי לא מיקרי כריתות כלל וכו'. וע"ל ברש"י (כ.) ד"ה בעינן וד"ה בן) דס"ל נמי כהר"ן. אולם ע"י ברמב"ם (פ"ג מהל' גירושין ה"א) דלא כתב בהדיא דבעינן שמו ושמה, ורק כתב וז"ל כל גט שלא נכתב לשם האישה המגרש ולשם האשה המתגרשת אינו גט. כיצד סופר שכתב גט ללמד או להתלמד ובה הבעל ומצא שם שנכתב בגט זה כשמו ושם האשה כשם אשתו ושם העיר כשם עירו ונטלו וגירש בו אינו גט, עכ"ל. וע"ע בריש פ"א דלא כתב הרמב"ם דכתיבת שם האישה והאשה הו' מעיקרי הגירושין. ונמצא דלכאורה אין זה דין מן התורה לפי הרמב"ם. וע"ל ברמב"ן (כ.) ד"ה הא) דהביא נמי דעה דכתיבת שם האישה והאשה הוא רק דין דרבנן, ודחה הרמב"ן את השיטה הזאת. ונראה דמחלוקת הראשונים הנ"ל תלויה במה שביארנו לעיל. דלפי רש"י והר"ן, כיון דהגט הו' שטר קנין ונתינתו היא חלות הגירושין, שפיר בעינן ב' כל הפרטים, ואי חסר שמות האישה והאשה אינו גט, דזה דומה לשטר קנין דלא כתיב ב' החפץ שהקנה בשטר זה. אבל לרמב"ם, כיון דבנתינת הגט הבעל מודיע לאשתו דרך כתב שהוא מגרשה, אין כתיבת שמו ושמה מעכבת, שהרי האישה מדבר לה דרך הגט, והו' כאילו אומר לה שאני מגרש אותך.

איתא בגמ' (כ.) אמר רב חסדא יכילנא למיפסלינהו לכולי גיטי דעלמא. אמר לי' רבא מאי טעמא, אילימא משום דכתיב וכתב והכא איהי קא כתבה לי', ודילמא אקנויי אקנו לי' רבנן וכו'. וע"ל בר"ן (ט: בדפי הרי"ף ד"ה ומדאמרינן) ד"א דהסופר זוכה בקלף בעד הבעל ו"א דהבעל צריך לקנות הקלף בעצמו וליתנו לסופר. וע"ל בבית יוסף (טור אבה"ע סי' קכ) דדייק דהרמב"ם לא הזכיר ענין זה כלל, ורק כתב (פ"ב מהל' גירושין ה"ד) וז"ל והאשה נותנת שכר הסופר בכל מקום, עכ"ל. ויש להעיר דלא כתב הרמב"ם דבכסף זה קונה הקלף והדיו, וגם לא כתב שהבעל צריך ליתנם לסופר. וכל זה נמי אתי שפיר לפי כל הנתבאר כבר. להר"ן (ורש"י), הבעל מקנה הגט להאשה בתורת שטר קנין דגירושין, ולהכי בעינן שהכל יהיה שלו. משא"כ לפי הרמב"ם דליכא קנין כלל הגט ל"צ להיות של הבעל.

הוכחנו לעיל דרש"י, הרשב"א, והר"ן ס"ל דהקנאת הגט אינה דומה להקנאת ממון דכה"ת. אולם ע"ל בגמ' (כ:): וז"ל בעא מיני' רבא מרב נחמן כתב לה גט על טס של זהב ואמר לה התקבלי גיטך והתקבלי כתובתך מהו. אמר לי' נתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה. איתיבי' התקבלי גיטך והשאר לכתובתך נתקבלה גיטה והשאר לכתובתה, טעמא דאיכא שאר הא ליכא שאר לא, הוא הדין אע"ג דליכא שאר והא קמ"ל דאע"ג דאיכא שאר אי אמר לה אין, אי לא, לא. ופרש"י (ד"ה הא ליכא) וז"ל דמקום גט בעי למיתב לה מתנה גמורה משום גירושין ולא לשם פרעון דכתיב ונתן, עכ"ל. משמע מדבריו דאפשר לתת את הגט (מקום הגט - דהיינו הזהב) לשם גירושין ופרעון, ורק הו"א דבעי למיתב כוליה רק לגירושין משום "ונתן". אולם ע"ל ברשב"א (שם ד"ה אמר לי') דכתב וז"ל תמיהא לי היאך אפשר לומר כן, דכיון דנתן לה גופו של טס לכתובתה הוה לי' גט פורה באויר וכו'. ופירש הרשב"א דמהני מתורת מחילת הכתובה ולא מתורת הקנאת הטס לכתובתה וגירושין. ונל"פ דלפי רש"י כיון דקנין הגט אינו קנין ממון, שפיר אפשר להקנות את הטס לשם גירושין ופרעון. ונראה דהרשב"א ס"ל דיש לבעל שם מיוחד דבעל הגט, וע"י זה יכול להקנות את הגט כמו שבעל הממון יכול להקנות ממון. וס"ל דחידשה התורה דהבעל נקרא בעל הגט, אע"ג דאינו שלו או ברשותו. אולם הבעל אינו הבעלים על הגט להקנותו בדרכי הקנאה דכה"ת, ולהכי אינו יכול להקנות חפץ בתורת הקנאת ממון לשם גירושין ולשם פרעון, כמו דאי אפשר להקנות חפץ אחד לשם מתנה ולשם הלואה. משא"כ לפרש"י, דאפילו דרך הקנאת הגט הו' חידוש התורה כמש"כ לעיל, להכי לא סתרי ב' הקנאות האלו (דהיינו של איסור ושל ממונא) אהדדי כלל, ושפיר אפשר להקנות לשם גירושין ופרעון.

ביארנו לעיל דס"ל לרש"י דכיון דגירושין הו' קנין חדש, אפשר לגרשה בע"כ. וילפינן יסוד זה מהסוגיא דקרוב לו וקרוב לה (ע.ח.), דאפילו ברה"ר קנה את גיטה הקרוב לה. ופירש רש"י (ע.ח: ד"ה ולא לדבר אחר) וז"ל כגון אם זרק לו חוב קרוב לו ואבד, דגט הוא דבעל כרחה קנויה לה הלכך לאלתר הו' גיטא אבל בעלמא לא, עכ"ל. ורוב הראשונים דס"ל דהאשה צריכה לקנות את הגט פירשו דקנין הגט הקרוב לה ברה"ר הו' תקנ"ח משום עיגונא (רא"ש סימן ו', רמב"ן ורשב"א (ע.ח: ד"ה ד' אמות) או מדאיירי בסימטא או בצדי רה"ר (רשב"א שם, רמב"ן שם, תוסד"ה ר' יוחנן, ריטב"א שם), ולדעתם צ"ע איך אפשר להקנות הגט לאשה בע"כ.

ואפשר לבאר דס"ל דאע"ג דמעשה קנין הגט הוי כשאר קניני ממון, אפ"ה גזרה התורה דיד האשה קונה בע"כ. כלומר, דבעינן רק שיהיה לה יד הראוי לקבלת הגט, ולא בעינן רצון לקבלת הגט.

ע"י ב' המביא בתרא (כא.) דס"ל לאביי דהכותב גט לאשתו ונתנו בחצרו וכתב לה שטר מתנה עליו אינה מגורשת דבעינן חצר שקונה לה מדעתה ובע"כ, וחצר דמתנה קונה רק מדעתה. והקשו התוס' (ד"ה ואב"א) דכיון דאשכחן חצר שקונה לה בע"כ, כגון חצר שהיתה שלה מקודם, אמאי לא אמרינן דכל חצר תועיל לנתינת הגט. ונר' דס"ל לראשונים דקנין הגט בע"כ הוי דין בחצר (ביד) גופא, וקשיא להו דכשם שחצר קונה כשהיה שלה מקודם, ליקני נמי כשמקנהו לה בתורת מתנה. אולם אפשר נמי דדין דנתינת הגט בע"כ הוי דין במעשה הקנין. ולכן, שאני מעשה הקנאת הגט ע"י חצר מתנה מנתינה לחצר שהיתה שלה מקודם לכן. ונ"ל דס"ל לרש"י דחידוש התורה דאפשר לגרש בע"כ פי' **דהמעשה קנין** דגירושין אינו דומה לשאר קניני ממון. ולשאר ראשונים י"ל דחדשה התורה דידה קונה לה בע"כ והוי כאילו יש לה רצון.

ונ"ל דס"ל לרש"י דגדר קנין של גירושין הוי דכל שיש לאשה שייכות לגט, אע"ג דאינו ברשותה היא מגורשת. וע"י ברש"י (עז. ד"ה ת"ל) וז"ל מדלא כתיב ובידה יתנו משמע לן נתינה כל דהוא וכו'. דהיינו, דקיל המעשה קנין דגירושין משאר מעשי קנין, שהרי אפי' קנין כל דהוא, אפילו בע"כ ואינה ברשותה, מועיל לגירושין. ומשמע מדברי רש"י דאזיל הוא לשיטתיה בענין גירושין בע"כ. ע"י רש"י ד"ה והא שליחות (כא.) וז"ל אשה עושה שליח לקבלה מדעתה אבל בעל כרחיה אינו נעשה שלוחה שתגרש בקבלתו אבל הבעל עושה שליח להולכה ונותן לה ע"כ, עכ"ל. והקשה ידדי הר"ר ישראל שיחי' אמאי ביאר רש"י דהבעל יכול לעשות שליח להולכה, דלכאורה ד"ז אינו שייך כאן כלל. אלא נראה דכיון דס"ל לרש"י דדין דבע"כ הוא במעשה הנתינה ולא בידה, הוצרך לפרש דמינוי שליח (ונתינת הגט לו), דאיירי ביה הסוגיא הוי נמי מעשה, ולכן כתב דהבעל יכול לעשות מעשה זה ע"י שליח להולכה, והוי חלק ממעשה הגירושין דומיא דמינוי שליח לקבלה ונתינה.
